

RŮŽENA
ŠLEMROVÁ

Motto autorky:
„PER ASPERA AD ASTRA.“
(Skrze obtíže ke hvězdám.)

RŮŽENA ŠLEMROVÁ, pikantní dáma

Michaela Košťálová

OBSAH

Úvod	5
Obecná charakteristika umělkyně	9
Zrození elegance a noblesy	15
Studia u Otýlie Sklenářové-Malé	22
Divadlo na Vinohradech	26
První dáma prvorepublikového filmu	35
Paní Hakenová a jí podobné	69
Paní Morálka kráčí městem	80
Tetinky Malvína a Hermína	90
Nespoutaná Marie Dusbabová	99
Paní Anny Koháková	114
Paní radová Cecílie Dynderová	126
Poslední léta výjimečné ženy	128
Závěrečné zamyšlení autorky nad dílem Růženy Šlemrové	138
Výběr z filmografie paní Růženy Šlemrové	141
Citované materiály, prameny, literatura a zdroje ...	145
Ostatní literatura a zdroje	148

ÚVOD

Měl-li někdo za umělecký úděl následování vznešeného charakteru spolu se svébytnými hereckými kvalitami své dávné, výsostné učitelky – paní Otýlie Sklenářové-Malé, byla to bezpochyby paní Růžena Šlemrová. Někdejší čelná osobnost vinohradského divadla v Praze, nepřekonatelná interpretka salonních rolí, první dáma prvorepublikového filmu, která dokázala jako jedna z mála v celé své kráse, eleganci a noblese důrazně předvést, jak nepostradatelný a zásadní je pro herce takový atribut, jakým je dokonalý mluvený projev doprovázený výraznými gesty a zpestřený navíc jedinečným osobním espritem.

Po úspěšném absolutoriu hereckých lekcí a nástupu profesionální divadelní dráhy se čerstvá herečka, milovnice módy a umění, provdala za významného spoluzakladatele hostivařských filmových ateliérů. Přesto k filmovým úlohám nikdy, a to zásadně, nepřicházela skrze nějakou protekci. Výhodné postavení naopak využívala především při aktivním boji o rovnoprávnost filmového a divadelního umění. Nejen na filmovém plátně, ale i v civilu se stala proslulou také díky nápaditým, elegantně extravagantním módním kreacím, které nikdy nepostrádaly důstojnosti a půvabu. Byla to nefalšovaná dáma, pikantní svým uměním. K panovačným, vypočítavým a hašteřivým paničkám přitom měla ve skutečném osobním životě hodně daleko.

Měnicí se společenské poměry po druhé světové válce však její typově vytríbenou uměleckou úlohu dostatečně nepochopily a brilantní salonní kousky, jakými byly například *paní Anny Kohákové (Řeka čaruje, 1945)* či o něco starší úloha *radové Štěpánkové (Paní Morálka kráčí městem, 1939)* se v očích široké veřejnosti bohužel často obracely proti své představitelce. Nejširší veřejnost se nejspíš domnívala, že známá umělkyně je i v osobním životě podobná rolím, jež ztvárňovala. Honosné večerní róby, nápadné šperky a „paničky z vysoké společnosti“ se začaly z filmů let následných vytrácet

a spolu s nimi i herecká osobnost paní Šlemrové, která později dostávala už jen drobné a pro její osobnost většinou poměrně nedůstojné postavičky. Zájem o kdysi vrcholnou umělkyni postupně opadal, až upadl zcela. Na místo živého ztělesnění vstoupila legenda, uchovaná v archivních dokumentech.

Je však do jisté míry zvláštní, že ani v současné moderní době nebyl zájem o umění a osobnost této ženy mezi historiografickým výčtem filmových herců generace první republiky stále ještě dostatečně rehabilitován. Vlastně dokonce možno i říci, že o jejích hereckých či dokonce velkých osobních kvalitách se téměř, s výjimkou několika málo souborných knih a lexikonů, nikde nedočteme. Nechť je proto tento titul, zaměřený nejen na monografii života umělkyně, ale především na důkladný rozbor její filmografie a ztvárněných úloh, onou příslovečnou „první vlaštovkou“ k nápravě a výplni pomyslých mezer.

Když jsem se poprvé rozhodovala, zdali vlastní specializaci svěřit právě životu, a především rozsáhlému dílu této pozoruhodné umělkyně, dlouho jsem neváhala. Vyjma zmíněné mezery v historiografii mne oslovilo zejména její podmanivé umělecké kouzlo, jež dodnes promlouvá z historických záznamů jasným a srozumitelným jazykem. Kromě skvělé herečky byla Růžena Šlemrová rovněž velkou osobností, takovou, jakou nemůžeme nikdy uměle vyrobit, nýbrž pravou dámou, jež se musí samovolně zrodit. O umělecké osobnosti této ženy vypovídají nejvíce především dochované filmové snímky, které jako jediné vtiskly jejímu hereckému umění nesmrtelnost. Titul *Růžena Šlemrová, pikantní dáma* se proto velkou částí zaměřuje především na podrobný popis a kompletaci nejvýraznějších a nejkrásnější ztvárněných úloh, v nichž nápadná umělkyně zazářila na mnoho způsobů. Je zrcadlem jejího pikantního uměleckého světa.

PROFIL HEREČKY
Růžena Šlemrová,
roz. Machová.

Studentka slavné tragédky
a první dámy Národního divadla
Otýlie Sklenářové-Malé.

(*10. 11. 1886 Plzeň, †24. 08. 1962 Praha)

Provdána za *Roberta Šlemra*, spoluzakladatele
hostivařských ateliérů, někdejšího člena správní rady
filmové společnosti A-B.

Po celý život zůstala bezdětnou.

Otec *Bedřich Mach*
byl významným historikem
a jedním z předchůdců
dnešních historiků umění.

Znamení v horoskopu: *Štír.*

Životní numerologické číslo: 8.

Motto umělkyně: „Zkušenosti se neztrácejí.“

Vždy šarmantní umělkyně Růžena Šlemrová.

Obecná charakteristika umělkyně

Štíhlá, blond žena s podmanivým vzezřením, nápadně pronikavým hlasem a osobním charizmatem. V umění kladla důraz především na slovní eleganci, vybroušenou výřečnost a pěstěný hlas spojený s nápadnými gesty a obličejovou mimikou. Své umění herecké vždy podtrhovala osobitým módním stylem, jímž dotvářela dílo k dokonalosti.

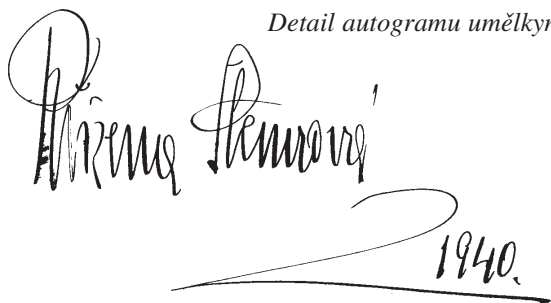
Záliby a vášně

Velkou vášní paní Šlemrové bylo sbírání a vytváření nejrůznějších šperků a módních ozdob. Milovala drahé kovy stejně tak jako bižuterii či šperky ze všedních materiálů, které měly „šmrnc“. Totéž platilo o módě, ve které dokázala vždy s přehledem zkombinovat vrcholně luxusní kusy s naprosto obyčejnými, přičemž výsledek byl nakonec vždy čímsi ohromující. Šperky si ráda sama navrhovala a současně i vyráběla. (Traduje se, že před kreativním viděním umělkyně neutekl prý dokonce ani stříbrný kovový „WC řetízek“, jehož herečka využila k výrobě náhrdelníku.) Měla neobyčejný cit pro skutečnou krásu a vytříbenou eleganci.

V osobním životě platila za pravý opak svých hašteřivých a pannačnických rolí – byla to milá, vtipná, dobrosrdečná a příjemná žena. Měla ráda přírodu a s velkou oblibou jezdila na rekreaci do lázní. Jejím nejoblíbenějším místem byly slovenské lázně Sliac. Stejně jako noblesou a elegancí vynikala také svou inteligencí, pílí, pracovitostí, cílevědomostí, pevným rozhodováním i jistou dávkou konvence.

Grafologické ohodnocení písma – podpisu:

Detail autogramu umělkyně.

Dochovaný styl písma umělkyně vypovídá mnohé o její osobnosti. Elegantní, precizní, konvenční, leč svěbytně provedený podpis – autogram rozhodně koresponduje s tempera-

mentním a podmanivě jímavým kouzlem umělkyně. Začněme proto krátký rozbor postupně, k celkovému zhodnocení.

Stojatý styl písma vypovídá o rozumově založené bytosti s velkým smyslem pro povinnost, odpovědnost. Zajímavé jsou především prvky odkazující na historický styl písma. Nápadné jsou především na písmenkách „a“, „o“, „v“. Celkově stabilní podpis vypovídá o rozhodné (stabilní) osobnosti, která si umí stát pevně za svým rozhodnutím a přesvědčením. Strnulé, místy lehce zdobné písmo symbolizuje osobnost s citem pro krásno. Mezi nápadné znaky hereččina podpisu patří použití jakési girlandy. Umělkyně nezvýrazňuje háčky ani kroužek nad „u“ v křestním jméně. K sobě otočené „girlandy“ u písmen „R“ a „S“ mohou vypovídat o osobnosti, která je na jednu stranu nesmírně precizní a konvenční, avšak v rámci mezí dokáže často také nečekaně, kreativně překvapit. Velké písmo nejen v podpisu, ale i v běžném rukopise znamená sebevědomí, důstojnost. V tomto případě jde ruku v ruce i s oborem umělkyně, tedy herectvím. Zajímavé je také použití tečky za podpisem. To symbolizuje opravdu velkou osobní preciznost.

V úhrnu lze tedy konstatovat, že hereččino písmo skutečně mnohé napovídá o její osobnosti; konvenční, důsledná, rozumná, umělecká, sebevědomá, elegantní, důstojná, avšak mnohdy nápaditá a „v davu“ výrazná žena – umělkyně.

Nejvýraznější filmové role umělkyně

(řazeno vzestupně dle letopočtu)

- Rézi (Tereza Špelcová) – *Anton Špelec, ostrostrželec* (1932)
- Továrnice Štěpánová – *Velbloud uchem jehly* (1936)
- Paní oficiálová Mukušnáblová – *Otec Kondelík a ženich Vejvara* (1937)
- Paní Hakenová – *Andula vyhrála* (1938)
- Paní radová Štěpánková alias paní Morálka – *Paní Morálka kráčí městem* (1939)
- Paní Milada Dvořáková – *Ženy u benzínu* (1939)
- Tetinka Hermína – *Život je krásný* (1940)
- Tetinka Malvína Klásková – *Katakomby* (1940)
- Paní prokuristová Marie Dusbabová – *Tetička* (1941)
- Paní Anny Koháková – *Řeka čaruje* (1945)
- Paní radová Cecílie Dynderová – *Hostinec U kamenného stolu* (1948)

Nejlepší filmové výkony vůbec

1. Paní Anny Koháková – *Řeka čaruje* (1945)
2. Paní radová Štěpánková alias paní Morálka – *Paní Morálka kráčí městem* (1939)
3. Paní prokuristová Marie Dusbabová – *Tetička* (1941)
4. Paní Hakenová – *Andula vyhrála* (1938)

Nejoblíbenější a nejčastěji používané filmové rekvizity

1. Lorňon a cvikr – „skřipec“ / Lorňon (např.: *Sňatková kancelář*, *Vdavky Nanynky Kulichovy*, *Velbloud uchem jehly*, *Švadlenka*, *Bílá vrána*, *Paní Morálka kráčí městem*, *Katakomby*, *Sobota*,

Mladá léta aj.). **Cvikr** (*Vdavky Nanyňky Kulichovy, Uličnice, Rozkošný příběh, Otec Kondelík a ženich Vejvara, Co se šeptá, Hostinec U kamenného stolu* aj.) **2. Nápadné kabelky, výrazné šperky a klobouky / Kabelky** (*Velbloud uchem jehly, Andula vyhrála* – nápadná kabelka z krokodýlí kůže, *Katakomby* – vyšívaná kabelka na ples s květinovým vzorem, *Řeka čaruje* aj.). **Šperky** (*Velbloud uchem jehly + Čtrnáctý u stolu* – speciální pudřenka s drobným zrcátkem v podobě náramku, *Katakomby + Sobota + Za tichých nocí* – speciální komplet reliéfně zdobených a vykládaných šperků: lorňon + dlouhé náušnice aj.). **Perly na krk** (*Sňatková kancelář, Švadlenka, Andula vyhrála, Dívka v modrém, Katakomby, Řeka čaruje* aj.). **Klobouky** (klobouků umělkyně využívala téměř ve všech filmech, jmenujme proto jen ty nejnápadnější: *Lidé na kře* – klobouk s vycpaným ptačím tělem a hlavou, *Andula vyhrála* – špičatý klobouk, *Dívka v modrém + Život je krásný* – klobouk tvarem připomínající cylindr, *Valentin Dobrotivý* – čínský klobouček aj.). **3. Černobílé střevice** (*Bílá vrána, Dívka v modrém, Život je krásný, Pacientka dr. Hegla, Tetička* aj.). **4. Vykládací karty** (*Vdavky Nanyňky Kulichovy, Otec Kondelík a ženich Vejvara, Život je krásný*). **5. Psí miláček** (použit např. ve snímcích: *Velbloud uchem jehly* – pražský krysařík, *Přednosta stanice* – King Charles španěl, *Hostinec U kamenného stolu* – pražský krysařík aj.). **6. Jehlice a vlna na pletení** (*Vdavky Nanyňky Kulichovy, Co se šeptá, Dovolena s Andělem* aj.). **7. Nápadné náramkové hodinky** (*Andula vyhrála* aj.).

Nejméně používané filmové rekvizity

1. Brýle – standardní (použito ve filmu *Advokátka Věra*). 2. Cigarety, lulky, tabatěrky a kuřácké scény (pouze několik málo snímků: *Lidé na kře, Advokátka Věra, Zlaté dno*). 3. Paruky (pouze u mála rolí, z nichž nejojedinejší byla role *paní radové Pšeničkové* ve filmu *Jarka a Věra*, u níž bylo použito paruky černé barvy,

umělkyně jinak občas vystupovala v přičescích, které ovšem vždy pouze doplňovaly její přírodně bohaté blond vlasy).

Oblíbené zvíře – pes, nejraději měla rasu *pražského krysaříka*, kterému pomohla na „výsluní“ v rámci obliby mezi psími rasami v Čechách.

Řekla o sobě:

„Vytvářím různé postavy na divadle a ve filmu. I když mají ve svém základě určitou podobnost, přece jsou různé. Ke všem si najdu vždy určitý vzor, podle něhož tvořím. Upozorňuji, že to není kopírování.“

„Každý dobrý výkon před kamerou musí být přímo vybojován, zdolán pílí a vybroušen neúnavnou trpělivostí.“

„Je to tak, svět filmu mám prostě ráda. Je to láska na celý život.“

Řekli o ní:

„Otočná, štíhlá slečna Machová, herečka výřečného, povídavého a pospíchavě námluvného půvabu, brzy ukázala, že ani ve svém ještě znepokojujícím věku k Štechovi nepřišla zbůhdarma a pro ledasjakou úrodu...“

(V. A. Marek)

„...Umělkyně, tolik obdivuhodně a virtuózně pracující na ošidném rozmezí grotesky a pohlednosti dámy z haute volée.“

(V. A. Marek)

„Takový herecký projev, ten se nedá naučit. S tímto talentem se musí člověk narodit. Je to dar!“

(Marie Rosůlková)

„Sama mladá, přála ještě mladším. Nedovedla nemít ráda, nikdy neřekla o nikom nic nevlídného. Nezapomenu na její výkony, ale také ne na její srdečnost, s jakou mi otevřela dveře svého domova.“

(Olga Scheinpflugová)

„Je to naše nejmilejší ženská komička s noblesou...“

(Jaroslav Marvan)

„Doménou se jí stal salonní repertoár, v němž střídala mondénní zjevy společenských hvězd s civilními podobiznami starších žen..., kde přidávala k elegantnímu zjevu a dokonalým toaletám vyzrálé herecké umění.“

(Miloš Fikejz, In: Český film: Herci a herečky/III. S-Ž, 2008)

„Hřivna elitního ženského komika, jakým Růžena Šlemrová nesporně byla, však zůstala pro český film neodkryta.“

(Š. a L. Bartoškovi, In: Filmové profily 2, 1990)

„Obecenstvo mělo Růženu Šlemrovou rádo.“

(Marie Rosůlková)

„Všude však paní Růžena Šlemrová zůstávala onou vzácnou dámou k pohledání, dominující a vzdělanou, ženou velké úlohy – nehrané, protože žité.“

(V. A. Marek)

Zrození elegance a noblesy

Žena vrožené elegance, vnímavého citu pro umění, osobité inteligence a energického šarmu se narodila dne 10. listopadu roku 1886 v Plzni. (Některé prameny sice uvádí roky narození odlišné, např. 87, 88 či 89, nicméně oficiálním datem je skutečně rok 1886.). Již prvotní informace ze života této přitažlivé a jedinečné ženy je proto obestřena jakýmsi zvláštním tajemnem, které ovšem v případě magicky působící umělkyně není rozhodně prvním ani posledním.

Chtěli-li bychom pro začátek alespoň zčásti důvěřovat astrologickým rozborům znamení, které dávají do vínku jednotlivým zástupcům zvěrokruhu

Souborná, vlastnoručně podepsaná fotografie, mapující pestrý repertoár osobité herečky.